

OPONENTSKÝ POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE:

Jan Kollmann: *Osobní identita a paměť: Lockova teorie osobní identity a její kritická interpretace v analytické filosofii*

Jan Palkoska, Ph.D.

Předkládaná práce tematizuje Lockovu tzv. paměťovou teorii osobní identity a její kritickou recepci v současných analytických diskusích na pozadí klasických Reidových a Butlerových námitek. Po stručném Úvodu autor v hrubých obrysech prezentuje Lockovu paměťovou teorii osobní identity, jak ji lze vyčíst zejm. z 27. kapitoly II. knihy *Lockova Eseje*, a předběžně uvádí na scénu některé základní obtíže, s nimiž se tato teorie konfrontuje – problematiku amnézie, paramnézie, rozdílnosti ontologické a epistemologické perspektivy aj. (oddíl 2). Poté (oddíl 3) se Jan Kollmann obrací ke klasickým kritickým reakcím Thomase Reida a Josepha Butlera, přičemž hlavním výdobytkem z hlediska celkového rozvrhu práce je formulace dvou klasických námitek proti Lockovi – jednak tzv. „paradoxu statečného důstojníka“ (Reid), jednak námitky, že Locke se v tezi, podle níž je paměť základem či konstituentem diachronní osobní identity, dopouští chyby *petitio principii* (Butler). V oddílu 4 přistupuje autor k podrobnější presentaci a diskusi rozdílných pokusů H.P.Grice a A.Quintona o udržení jádra Lockovy pozice v konfrontaci s oběma klasickými námitkami na půdě současné analytické filosofie. Pokud jde o Griceovu pozici (v jejíž diskusi spočívá jádro oddílu), snaží se autor ukázat, že Griceova strategie koncipovat osobu jako logickou konstrukci sice dovoluje uspokojivě rozpustit Reidův „paradox statečného důstojníka“, závažnější Butlerova námitka *petitio principii* však vposled zůstává ve hře. Quintonovu pozici pak Kollmann – v daném kontextu poněkud překvapivě a neorganicky – s klasickými námitkami vůbec výslovně nekonfrontuje a soustředí se zejm. na Quintonovo širší chápání psychologických faktorů nad rámec pouhé paměti v konstituci osobní identity. Údajný nezdar Griceova přístupu tváří v tvář námitce *petitio principii* nakonec přivádí Jana Kollmanna k dvěma alternativním analytickým pokusům o udržení jádra Lockovy teorie (John Perry a Sydney Shoemaker), jejichž společným rysem je určitá (re-)integrace otázky identity lidského těla do komplexní problematiky diachronní identity osoby (oddíl 5). Autor tak postupně sleduje jednak Perryho pokus kriticky navázat na Grice a podat přitom takovou analýzu paměti, která by účinně blokovala námitku *petitio principii*, jednak Shoemakerův sofistikovaný pokus čelit Butlerově námitce přísným rozlišením různých významů otázky identity osoby relativně k tzv. hlediskům „první osoby“ resp. „třetí osoby“. Ve stručném, avšak hutném *Závěru* autor mj. velmi vhodně tematizuje metodické i věcné meze analytických přístupů k řešení otázky osobní identity.

Práci jako celek hodnotím velmi kladně. Jan Kollmann osvědčuje zvládnutí náročné a komplexní problematiky a jak její jednotlivé relevantní aspekty, tak silné i slabší stránky jednotlivých pokusů o zvládnutí komplikací při podání paměťové teorie předvádí jasně a přehledně, přičemž využívá velmi dobré znalosti textů, s nimiž pracuje. Jednotlivé pozice podává Jan Kollmann (pokud mohu posoudit) přiměřeně, vyváženě a s dostatečným kritickým odstupem. Práce je vhodně a přehledně strukturována, až na drobné výjimky je výstavba výkladu logická a dobře podložená a autor většinou neztrácí přehled o celkových souvislostech ani při detailnějších rozborech a daří se mu přenést tento přehled i na čtenáře. Po formální stránce jsem v práci neshledal žádné nedostatky, text je podle mého názoru nadprůměrný i po jazykové stránce. Za zmínku stojí též pečlivá redakční práce – v textu jsem nenašel téměř žádné překlepy či jiná nedopatření.

Za jediný závažnější nedostatek práce snad lze považovat poměrně nízkou míru autorské angažovanosti při prezentaci jednotlivých pokusů vyrovnat se s klasickými námitkami proti Lockově paměťové teorii osobní identity. Až na několik čestných výjimek se Jan Kollmann obvykle spokojuje s podáním námitek, které vůči sobě navzájem vznášejí jednotliví filosofové, a

zdržuje se vlastních poznámek, přestože na mnoha místech se taková přímá diskuse přímo nabízí. Práce tak nabývá poněkud popisného charakteru, který sotva odpovídá v jádru systematické povaze tématu. Na druhé straně je třeba poznamenat, že tento nedostatek zřetelně vystupuje právě teprve na pozadí autorova velmi zdařilého podání jednotlivých stanovisek, které u natolik náročného tématu podle všeho zcela vyhovuje zadání a požadavkům kladeným na diplomovou práci.

Následuje několik detailnějších kritických poznámek resp. otázek:

(1) Jan Kollmann se na několika místech dotýká problematiky rozlišení mezi ontologickou a epistemologickou rovinou otázky po identitě obecně a po identitě osoby zvláště, a zabývá se i podezřením, že Lockova vlastní teorie, resp. argumenty pro ni, není zcela prosta směšování obou rovin. Přesto však v textu postrádám jasné vyjádření ohledně toho, jak v tomto ohledu hodlá interpretovat Locka sám Jan Kollmann a rovněž – a zřejmě závažněji – ohledně toho, zda, resp. v jaké míře, jsou na rozlišení obou rovin, případně na nebezpečí jejich směšování, vázány obě klasické námitky proti Lockovi (Reidova a Butlerova). Osobně se kloním k názoru, že přinejmenším Butlerova námitka *petitio principii* platí (či dává smysl) výhradně na ontologické rovině a že tudíž jsou právě na tuto rovinu vázány i veškeré další v práci prezentované analytické koncepce. Není mi však jasné, jak se k této zajisté klíčové otázce staví sám autor práce.

(2) Nejsem příliš spokojen s autorovou diskusí interpretačních obtíží týkajících se Butlerovy autentické formulace námitky *petitio principii* v oddílu 3.4: Jaký je tedy vztah na jedné straně Butlerova tvrzení, že Locke nesprávně koncipoval povahu „nutného vztahu“ mezi vědomím a osobou / myslící bytostí, a na druhé straně Butlerova přímého obvinění Locka z chyby *petitio principii*? Ztotožňuje se autor s Wigginsovým tvrzením, že mezi obojím není „jasná vazba“ (str. 37)? Anebo zde Jan Kollmann nějakou jasnější vazbu vidí (jak snad nasvědčuje jeho krátký komentář na str. 37, ř. 18-21)?

(3) Jak jsem již naznačil, není mi zcela jasná funkce diskuse Quintonova stanoviska v kompozici výkladu. Jan Kollmann nijak nenaznačuje, jak Quintonovy modifikace přispívají k vyrovnání se s oběma klasickými námitkami (což není v souladu s projektem výkladu, jak je podán v *Úvodu*, str. 2, ř. 13-16). Domnívám se, že Quintonova pozice (jak je v práci prezentována) vyhlídky Lockovy teorie v konfrontaci s klasickými námitkami nijak nezlepšuje a jediná vazba na jiné části výkladu, kterou se mi podařilo vysledovat, spočívá v tom, že Quinton předznamenává Shoemakerovo rozšíření třídy relevantních konstitutivních psychologických charakteristik nad rámec pouhé paměti, přičemž ovšem toto rozšíření samo nemá (pokud dohlížím) žádnou podstatnou přímou vazbu na klasické námitky. Nebylo by tedy vhodnější zařadit oddíl o Quintonovi až do kontextu oddílu 5.3, případně jej úplně vypustit?

(4) V oddílu 5.2 (který náleží k nejkomplicovanějším v celé práci) mi z autorova výkladu především není jasný status Perryho rozlišení mezi pamětí a vybavením si: je „vybavení si“, jak je koncipuje Perry, třeba chápat jako *alternativu* k „pamatování si“, alternativu, jejíž přijetí je nezbytné pro přiměřené vyrovnání se s námitkou *petitio principii*, anebo se tu „vybavení si“ zavádí pouze jako jakýsi *podpůrný koncept*, jehož úlohou je lépe *vyjasnit* způsob, jímž Perryho analýza paměti umožňuje se s námitkou *petitio principii* vyrovnat? Ještě jedna otázka, která, zdá se mi, souvisí s předchozí: Trpí Perryho formulace M-vztahu v rámci podmínky (3) Perryho *in spe* ne-kruhové analýzy paměti skutečně problémem *petitio principii*? Netkví zde problém spíše *ad hoc* charakteru Perryho zavedení M-vztahu? Zdá se mi, že Perryho výrok, citovaný v pozn. 254, odpovídá spíše této druhé možnosti a že tato druhá možnost je také věcně přiměřenější.

Tyto poznámky jsou nicméně míněny (jak by mělo být zřejmé) spíše jako podnět k domyšlení některých aspektů práce než jako závažné výtky, které by mohly ohrozit celkový úspěch předkládané práce. Práci jednoznačně **doporučuji k přijetí** a navrhuji **ohodnotit ji jako výbornou (1)**.

